

בסיעתא דטימיא

שיעור שבועי

הגאון הגדול

רבי יצחק זילברשטיין שליט"א

פרשת וארא | 594

כ"ג בטבת תשפ"ג

ניתן לשמוע בקו ישיר: 03-6171004

www.kolhalashon.com

גישה ישירה לשיעור במערכת קול הלשון

בלי לחפש ולדפדף בין השיעורים במערכת.
מתקשרים לקו קול הלשון במספרים הרגילים והישירים,
מקישים מיד כוכבית * סולמית #
ואחריו את מספר השיעור 34420176 ולסיום סולמית #

פרשת וארא תשי"ג

שיעור הגר"י זילברשטיין שליט"א ב"בית הכנסת המרכזי רמת אלחנץ"

לע"נ שמעון ב"ר שאול לוסטיג ז"ל
לע"נ שמואל ב"ר משה גודלבסקי ז"ל
לע"נ אברהם יצחק ב"ר אליעזר מנחם ושרה שפס ז"ל

הרוויחו כפליים בזכות שמירת השבת

טיאלה :

מופרז כדי שלא יתבצעו עסקאות בשבת. האבא,
החל ליבו נקפו אולי זה גזל ?

תשובה :

נאמר בתורה: [שמות ב' ט'] "ותאמר לה בת פרעה
היליכי את הילד הזה והניקהו לי ואני אתן את
שכרך". לכאורה הרי זה ממש גזל, כי היא הביאה
את אמו (יוכבד), ואיך לקחה תשלום על כך ?

אפשר לתרץ על פי מה שכתב הנצי"ב ב'העמק
דבר' (שם) וז"ל: "ואני אתן את שכרך", כך דרך
המלכים לשלם בעין יפה, ולא לגזור לעשות להם
חנם". וייתכן שלשון "ואני אתן" (שכרך), דחקו,
שמשמע, שהוא מלשון נתינה ולא דרך תשלום.
ואם כן יובן, דלכן היה מותר ליוכבד ליטול מתנה,
כי דרך המלכים שנותנים בעין יפה, והיה ברור
ליוכבד שאפילו אם הייתה בתיה יודעת, שיוכבד
היא אם משה, בכל זאת הייתה משלמת לה, כי
כתוב "אתן" (שכרך), בלשון מתנה.

עוד יעויין בחיד"א (בביאורו על התורה בספרו
"פרי דוד") שכתב, שבתיה בת פרעה אמרה
ליוכבד: "היליכי את הילד הזה והניקהו לי"
כלומר, שתאכל יוכבד מזון משובח כדי שהחלב
שלה יהיה מעולה, מתאים לבן מלך, ולכן "ואני
אתן את שכרך" כלומר: השכר עבור המזון המיוחד
והמשובח, שיוכבד, בתור אמא רגילה, לא הייתה
מרשה לעצמה לאכול (מזון מעין זה), יעו"ש. לאור
זאת מובן היטב, איך היה מותר ליוכבד לקבל
תשלום¹.

בעיר בריסק היה יהודי רחוק מתורה ומצוות,
אבל את בתו שלח ללמוד ב'בית יעקב', מפני שזה
היה בית הספר לבנות הקרוב לביתו. לאותו אדם
הייתה חנות יוקרתית של תיקים וארנקים. שבת
אחת הוצרך אותו יהודי לנסוע עם אשתו, והכריח
את בתו לעמוד בחנות כמוכרת ביום השבת. הבת,
שלא רצתה לחלל שבת, הייתה נוקבת במחירים
מופרזים לכל מי שנכנס והתעניין, כדי שלא תצטרך
למכור ולחלל שבת, והנה בצהרי יום השבת עצרה
כרכרה של נסיכה בפתח החנות, והנסיכה רצתה
לקנות ארנק יוקרתי שמחירו חמישים זלוטי. אך
הבת נקבה במחיר עתק - חמש מאות זלוטי, כדי
שהנסיכה תצא בלי לקנות. הנסיכה עמדה על
המקח והסכימה לשלם שלוש מאות זלוטי, אך
הבת סירבה, ואכן הנסיכה יצאה בלא כלום. הבת
הצליחה לשמור את השבת. למחרת, כשעמדו
הוריה בחנות, הגיע שוב הכרכרה, ואותה נסיכה
יצאה במהירות, לקחה את הארנק שרצתה והניחה
בנדיבותה חמש מאות זלוטי, באומרה 'אני מאד
ממהרת לאירוע מיוחד, ואני חייבת את הארנק
הזה', ורצה שוב לכרכרה. ההורים הבינו שכנראה
היה כאן דין ודברים אתמול - ביום השבת, ורצו
לומר לה שיש כאן טעות ומחיר הארנק הוא
חמישים זלוטי, אך כרכרת הנסיכה כבר נסעה
במהירות. שאלו ההורים את בתם, מה הענין,
והבת סיפרה להם כל מה שהיה, שנקבה במחיר

1 כאשר השי"ת מברך ומעניק מתנות, הרי שבכוחו, כמלך מלכי המלכים, לתת את המתנות הגדולות ביותר.
זאת נלמד מהסיפור הבא, שהתרחש לפני כ-60 שנה. חמיו של מלך מרוקו היה אדם פשוט שהתגורר בכפר
קטן, הרחק מעיר הבירה, בה היה ארמונו של חתנו, המלך חסן. כאשר רצה המלך לבקר את חמיו, הוא עשה

סרב להשיב, אבל בסוף הוא השיב. אמר הילד שאביו אסף פרוטה לפרוטה כדי לקנות שמן זית זך לנרות חנוכה, ואת הכסף נתן לילד כדי שיקנה לו בקבוק שמן זית זך. האבא אמר לילד שישמור טוב על הכסף שלא ילך לאיבוד משום שהוא חסך את הכסף הזה מהאוכל של המשפחה. אמר הילד שלמרות שהוא מאוד שמר על הכסף, אחרי שקנה את השמן הוא עבר ליד קבוצת הילדים ששיחקו בכדור, והכדור פגע בו והבקבוק נפל ונשבר. הוסיף הילד ואמר 'מה אשיב עכשיו לאבי כשישאל היכן השמן לנרות חנוכה?' הרגיעו היהודי ולקחו לחנות וקנה עבורו בקבוק שמן חדש ואף יותר גדול. לאחר שעשה זאת עמד היהודי והרהר, מה אני אומר לאבי שְבִשְׁמִים ששלח אותי לעולם הזה ונתן לי עושר רב, כאשר ישאלני "מדוע עזבת אותי", היכן התורה והיכן המצוות, היכן הכרת הטוב לאבא? הוא אסף את שברי הזכוכית של בקבוק השמן שנפל לילד, הכניסם לתיק וחזר לביתו. בביתו הוציא את חנוכיית הכסף שלו ואמר לאשתו גמרנו, אני חוזר למה שהייתי פעם. חוזר לתורה, חוזר למצוות, מה אשיב לאבי בשמים

גם אצלנו הנסיכה לא מקמצת בכדי לקנות עבודה דבר שהיא חפצה בו, זוהי דרכם של בני מלכים, ולכן אין זה גזל.

אומרים שהרב מבריסק אמר: "מצוה לספר את הסיפור הזה, כי הוא מיקר מאוד את השבת ומודיע לכל העולם כולו - השבת מעשירה את האדם".

מה אומר לאבא?

טיאלה:

יהודי עשיר מאוד הגר באיטליה, בתחילת דרכו היה בן תורה, אבל לאחר שפנה למסחר, שכח את תורתו לאט לאט, העיסוקים הגדולים השכיחו ממנו את הקב"ה, והבית נהפך להיות בלי תורה, ובכל זאת הקב"ה המשיך לתת לו המון, הן בנשיאת חן והן בעושר. פעם אחת בתקופת חנוכה הלך ברחוב וראה ילד העומד ובוכה, ולמרות כל מאמצי חבריו להרגיעו הוא לא נרגע, כל הזמן הוא אמר 'מה אשיב לאבא, מה אגיד לו?'. היהודי ניגש אל הילד ושאל אותו לסיבת הבכי, בתחילה הילד

זאת באישון-לילה, כדי לא להטריח את שיירת המאבטחים הנוסעת בדרך כלל צמוד לפמלייתו. חסן היה מגיע איפוא לבדו, בשעה מאוחרת מאוד בלילה, ואיש לא ידע בבואו ובצאתו. ליד בית חמיו של המלך, התגורר יהודי פשוט, שהיה איש טוב-לב שהתחבב על כל תושבי הכפר, כולל חמיו של המלך, שהוקיר מאוד את שכנו היהודי. כמובן שבתור שכן, ידע היהודי על ביקוריו של המלך אצל חמיו, אבל לא גילה על כך לאף אחד. פעם פנה היהודי אל שכנו, ואמר לו: 'עשה לי טובה, כאשר חתנך המלך חסן יגיע אליך לביקור באישון-לילה, תדפוק אצלי בדלת. אני רוצה להיכנס אליו לזמן קצר מאוד'. כשהתעניין השכן על מה ולמה הוא רוצה להיכנס, השיב לו היהודי שהוא מעונין לברך על חתנו את הברכה 'ברוך אתה ה' אלוקינו מלך העולם שנתן מכבודו לבשר-ודם'. חמיו של המלך נענה לבקשה, ואכן לא עברו לילות רבים והוא דופק על דלת שכנו היהודי, ומודיע לו שהמלך נמצא בביתו. היהודי נכנס, והביא אתו גם את בנו הצעיר, שעמד לחגוג בעוד ימים ספורים את יום הבר-מצוה שלו, שניהם השתחוו לפני המלך, ובירכו את הברכה. המלך חסן התעניין מה היא ברכה זו, והשכן היהודי תרגם לו את הברכה לשפה הערבית. המלך התרגש מאוד, וחמיו גם ציין בפניו שהיהודי הזה הוא אדם טוב-לב במיוחד, ואהוב מאוד על כל תושבי הכפר. המלך התעניין באשר לגילו של הילד, והיהודי סיפר לו, שעוד מספר ימים הוא מתכוון לחגוג את בר-המצוה שלו, תוך שהוא מסביר ומפרט בפני המלך מה היא 'בר-מצוה', ומה הן המצוות בכלל. חסן שמע את כל הדברים, והוציא מכיסו... פנקס צ'קים של בית המלוכה המרוקאי. 'מצאתם חן בעיניי, ואני רוצה לתת מתנה לבנך, לקראת הבר-מצוה שלו', אמר המלך. ומה הסכום שהיה כתוב בצ'ק המלכותי? - 50,000 דולר טבין ותקילין! צריך לזכור שמדובר לפני 60 שנה! האב היה המום: "לשם מה אתה צריך לתת, אדוני המלך, סכום עתק שכזה? וכי לא די באלף דולרים, או לכל היותר באלפיים? - שאל. השיב לו המלך: מלך לא יכול להרשות לעצמו לתת מתנה של אלף או אלפיים דולרים! מלך הוא ה'כתר' של האומה, וכשהוא נותן מתנה, היא חייבת להיות מתנה מלכותית!

מיחוש, ולכן השאירו את ראובן על כנו שיהיה עד בקידושין. לאחר הקידושין התעורר אחד מתלמידי החכמים, וטען אמת שראובן אינו גזלן, אבל מ"מ הרים יד להכות את שמעון, ונאמר במסכת סנהדרין [נ"ח:]: "אמר ריש לקיש המגביה ידו על חבירו אף על פי שלא הכהו נקרא רשע, שנאמר 'ויאמר לרשע למה תכה רעך' למה הכית לא נאמר, אלא למה תכה אף על פי שלא הכהו נקרא רשע". וכן פסק השו"ע [חו"מ סימן ת"כ סעיף א']: "והמרים יד על חבירו להכותו, אף על פי שלא הכהו, נקרא רשע". האם צריך החתן לחזור ולקדש בעדים כשרים?

תשובה:

נראה שהעד אינו נפסל, וזאת על פי מה שכתב ה'פתחי תשובה' [סימן תכ"א סק"ג] בשם המהרש"ל [פ"ג סימן כ"ו ופ"ח סימן מ"ב], ופסקו להלכה בשו"ת 'שבועת יעקב' [חלק א' סימן קע"ט], שאם חירף את חבירו בשם רע, וחזר זה והכהו אף שעבר בלאו וצריך כפרה, מ"מ אין עליו דין רשע כלל, אלא אמרינן ליביה רתח ואין אדם עומד על צערו, שהרי 'יש בוטה כמדקרות חרב' דאין בושה גדולה מהוצאת שם רע. וא"כ כ"ש בענייננו ששמעון קראו גזלן, והוא רק הרים ידו, ועדיין לא הכהו, שאינו נקרא רשע, ולא נפסל לעדות.²

"לא יוסיף פז יוסיף"

שיאלה:

שוטר תפס גנב וידע שהיה לו נשק, ולא הצליח להוציא ממנו היכן הנשק. הגנב שלח אותו ממקום למקום, ובשום מקום לא מצאו את הנשק. השוטר ברגע מסוים סטר לגנב בעוצמה על לחיו ואמר לו שזו רק ההתחלה, אם לא יגלה לו. הגנב, מיד גילה את המקום האמיתי של הנשק. השוטר בא אל הרב

אחרי 120, מה עשיתי עם כל הטוב שקיבלתי מה'. היהודי החליט לשים את שברי הזכוכית סביב לחנוכייתו כדי שלא ישכח את בכי הילד 'מה' אשיב לאבא'.

בעקבות הסיפור הזה התעוררה שאלה, בשבת חנוכה כאשר החנוכייה דולקת וכולם רואים את שברי הזכוכית סביבה. האם מותר לגעת בהם?

תשובה:

לכאורה שברי זכוכית אלו הם מוקצה ואסור לגעת בהם. אבל אמר הרב, אם היהודי יניח לידם פתקים, וכתוב בהם 'מה אשיב לאבא', הרי הם נהפכים לספר מסילת ישרים, הם כספר מוסר, ולכן יהיה מותר לגעת בהם בשבת.

ר' חיים קניבסקי זצ"ל סרב לקבל את הסברא הזו, ואמר שהם מוקצים ממש. אמר ר' חיים, הכיתוב 'מה אשיב לאבא', אינו מובן ולא יאמר לאנשים כלום זה בקושי רמז לכל הסיפור, ולכן אינו יכול להפוך את שברי הזכוכית ממוקצה לספר מוסר, ולהתיר מוקצה.

הרים יד על חברו ולא הוהו, ולאחר מכן היה עד קידושין

שיאלה:

מעשה בראובן שנתבקש על ידי המחנותנים להיות עד קידושין בחתונת ילדיהם, שמעון שראה שראובן מתעתד להיות עד, צעק עליו לעיני כולם, איך אתה לא מתבייש להיות עד בקידושין, והלא אתה גזלן שאתה חייב לי כסף, ולא החזרת לי, והקידושין יהיו פסולים. ראובן ששמע את חרפתו, נתמלא כעס, והרים ידו להכות את שמעון, אך הנאספים הפרידו ביניהם, והנה המחנותנים ביררו מיד אם ראובן הוא גזלן, ונתברר שאין כל בית

2 היה מקרה עם האדמו"ר מגור שהיה חולה ורצה שיארגנו לו מנין מצומצם בחדרו. הגבאי לא נתן ליהודי שרצה להכנס, ונתן לו מכה. האדמו"ר מנה את האנשים וחסר לו אחד משום שהוא לא מנה את הגבאי כי הרים יד על יהודי ולא יכול להצטרף למנין. הגבאי הבין את כוונתו של האדמו"ר, ומיד יצא לחפש את היהודי המוכה. הוא מצא אותו וביקש ממנו מחילה, ושיבוא אל האדמו"ר לומר לו שהוא מוחל לו. בא היהודי אל האדמו"ר ואמר שהוא מוכן לסלוח לגבאי, בתנאי שהרבה יברך את הגבאי שיהיו לו ילדים (הוא היה ערירי). האדמו"ר ברכו, ואכן לתקופת השנה נולד לו בן.

עוד כתב הנצי"ב בשם האברבנאל: "ותקרא, פירוש ותקרא היא אמו יוכבד, וזהו נגד חז"ל וגם נגד הדרך ארץ שהיה להן לבת פרעה, ועליה לקראו בשם". מבואר שעל בת פרעה לְקַרְאוּ בשם מכיוון שהוריו התייאשו והיא גִּדְלָתוֹ, ולכן גם בענייננו יש לְקַרְאוּ אליעזר, כי הוא הצילו מהנאצים, וגם גדלו, והוא גם מידת דרך ארץ.

אכן יעוין במדרש [ויקרא רבה פרשה א']: "עשרה שמות נקראו לו למשה... אמר לו הקדוש ברוך הוא למשה חייך מכל שמות שנקראו לך, איני קורא לך אלא בשם שקראתו לך בתיה בת פרעה. ותקרא שמו משה [שמות ב', י']. ויקרא אל משה".

מבואר שבאמת היו למשה עשרה שמות, אלא שהקב"ה קראו דווקא בשם שנתנה לו בתיה בת פרעה, ובטעם הדבר שהקב"ה קרא למשה דווקא בשם זה נאמרו פירושים רבים. יעוין בשיחות מוסר לגר"ח שמואלביץ (תשלב כ"ה) שביאר, שעל ידי כך כוח מסירות הנפש של בתיה, נכנס במשה רבינו. בספר 'תולדות אדם' כתב, שזה היה כדי להזכיר למשה הנסים שנעשו לו. ויעוין עוד בכת"ס (ריש ויקרא) שביאר ששם זה מורה על ענוה, שלמרות שמשה רבינו גדל בבית המלך, נשאר עניו, יעו"ש, ועוד פירושים רבים נאמרו בזה. ואם כן אין לו ראייה שבכל מקרה שהורים התייאשו וְאַחֵר בא והציל, שְׁיִשְׁקַע השם של ההורים, ויקראו לו רק בשם שנתן המציל.

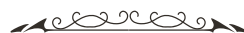
שאלתי את גיסי מרן רבי חיים קניבסקי זצ"ל והורה לקראו בשני השמות, כדי לעשות זכר לאביו ולמצילו. ויש לדון אם ב' שמות נחשבים לשם אחד או לב' שמות, וכבר דנו הפוסקים בספק זה לענין גט, אם לכתוב את ב' השמות דווקא בשורה אחת, וכן נקט הראנ"ח [ח"א סימן י"א], שמי שיש לו שני שמות, אם יכתבו שם אחד, נחשב לחצי שם, וכן הוא ב'תורת חסד' [אבהע"ז סימן ל"ט] לגבי חתן ומחותן, שלאחד יש ב' שמות ולאחר שם אחד השווה לחותנו, וכן כתב מרן הגר"ח קניבסקי זצ"ל בספרו 'טעמא דקרא' בשם מרן החזו"א, כשקורא לאחד על שם אדם אחר, צריך לקרוא בשני השמות.

אמנם בענייננו נראה שלכל השיטות אף ששני שמות אינם נחשבים ממש לשם שנתן המציל, מכל מקום בענייננו צריך רק זְכָר, לזכור את הנס שנעשה לו על ידי המציל, וגם אם יש לו שני

ושאלה בפיו, הוא יודע שהגנב לא ילשין עליו כי פוחד ממנו מאד, אבל כתוב בתורה "כי הכית את כל אויבי לחי", אומר רש"י מכת לחי היא מכת ביזיון. שואל השוטר הוא היה יכול לתת לו מכות במקומות אחרים בגוף והיה מוציא ממנו את מקום הנשק, אלא שזה היה לוקח יותר זמן. מה עדיף מכת ביזיון אחת או כמה מכות שאין בהן ביזיון.

תשובה:

אמר הרב אלישיב זצ"ל, אם מכת הביזיון חוסכת במספר המכות, היא עדיפה, כי במכת הביזיון חוסכים הרבה לאווים, להרים יד על יהודי זה איום ונורא, לכן לתת מכת ביזיון אחת, יותר קל מלתת מס' מכות.

חטפו תינוק, ויהודי הצילו ונתן לו שם

טיאלה:

נאצים חטפו תינוק, והוריו התייאשו מחייו. יהודי אחד התאמץ וראה את הנאצים מחזיקים ילד יהודי, הוציאו מידיהם, וגידלו. הוא לא ידע את שמו וקרא לו "אליעזר" על שם "אלוקי אבי בעזרי ויצילני מחרב" השודדים, עבר זמן והתברר מי הוריו של התינוק והשיבו אליהם. כעת נשאלה השאלה האם לְקַרְאוּ בשם שהוריו קראו לו בברית: 'אברהם', או שמא מאחר ונתגדל זמן ממושך אצל המציל שקרא לו אליעזר, אם כן יש לְקַרְאוּ בשם זה?

תשובה:

נאמר בתורה [שמות ב' י']: "ויגדל הילד ותביאהו לבת פרעה ויהי לה לבן, ותקרא שמו משה ותאמר כי מן המים משיתהו". כתב על כך הנצי"ב [ב'העמק דבר']: "כי מן המים משיתהו, הרי הוא כאילו נטבע במים, ואין לאביו ואמו חלק בו, ואני אם הילד...". עכ"ל. עוד כתב שם הנצי"ב על הפסוק (שם י): "ויהי לה לבן, משום שהצילתו מן המיתה וגם גידלתו, נחשב כאילו ילדתו וכמו שאמרה ויהי לה לבן".

ובשאלתנו מאחר וההורים התייאשו מהתינוק, ואיבדו מה שיש להם בו, כי לא הייתה להם שום אפשרות לְמַצְאוּ חֵי, הרי זה כקניין והילד של המציל.

את המקווה בבית הכנסת, אין סיכויים שאי פעם יזכו למקווה טהרה?

תשובה:

סיפר הרב וינברגר זצ"ל שפגש את החזו"א בברית מילה, ושאל אותו שאלה זו, והורה לעשות את המקווה בבית הכנסת, ובנוגע לדין בשו"ע שאסור לעשות מרחץ במקום שהיה פעם בית כנסת, השיב לו שהרי דעת רבי בעירובין [לב.], שמותר לחבר לעשות איסורא זוטא ולא יעשה עם הארץ איסורא רבה, ומתוס' בשבת [ד. ד"ה וכי] נראה דהלכה כרבי. וסיים החזו"א כדאי שהרב יעבור על דין בשו"ע, ובכך יציל נשים רבות מאיסור חמור. והוסיף הרב וינברגר זצ"ל: הערתי לחזו"א שאולי כדאי להתיר רק בשטח בית הכנסת ולא במקום הארון קודש, בהסתמך על שו"ת אור המאיר [סימן ע"ו] שמחדש, דכל שטח בית הכנסת יש לו דין עזרה, אבל מקום ארון הקודש יש לו דין קדושת היכל, והשיב החזו"א יפה הורה האור המאיר, שבמקום הארון קודש יעשה מחיצה, והמקווה יעשו רק בשטח בית הכנסת.

שמות, וכל שם נקרא חצי שם, מכל מקום יש כאן זכר לנס, וגם עם חצי שם אפשר לזכור את הנס.

לבנות מקווה בבית כנסת

טיאלה:

הרב אפרים ויינברגר זצ"ל סיפר שבשכונה שהוא היה רב, היה להם בית כנסת בבנין קטן, ורצו לבנות מקווה ולא היה להם מגרש, והייתה להם רק אפשרות אחת, לבנות קומה על בית הכנסת, ולהעביר לשם את בית הכנסת, ובמקום שהיה בית הכנסת, לעשות את המקווה. אך הסתפק אם מותר לעשותו, שהרי מבואר במגילה [דף כז:]: שאין מוכרין בית הכנסת לעשותו מרחץ, וכתב במשנ"ב [סימן קנ"ג ס"ק נ"ה] שהטעם הוא שזה תשמיש מגונה. אלא שמצד שני אם לא נרשה להם לבנות

להזכירכם, השיעור הבא יתקיים בעז"ה ביום ב', א' בשבט תשפ"ג,
בבית הכנסת המרכזי ברמת אלחנן בשעה 20:00. תפילת ערבית בשעה 19:45.

ייטיר בוח גדול למערכת קול הלשון ולראשייה, על העברת השיעור באיכות מופלאה.

ניתן להאזין לשיעור בשידור חי מקול הלשון במס' טל' 03-6171004